

Praca pod redakcją S. Sierpowskiego jest interesującym spojrzeniem na przeszłość Europy i Polski oraz źródłem wiedzy na temat roli, jaką odegrała Polska na arenie międzynarodowej w XX w. Publikacja w istotny sposób wzbogaca naszą wiedzę historyczną i pozwala formułować oceny i sądy dotyczące przyszłego kształtu wspólnej Europy.

Adam Barabasz

HEIDI HEIN: *Der Piłsudski-Kult und seine Bedeutung für den polnischen Staat 1926-1939*, Verlag Herder-Institut Marburg 2002, 511 ss.

W serii Materiały i Studia do Badań nad Dziejami Europy Środkowo-Wschodniej (*Materialien und Studien zur Ostmitteleuropa-Forschung*) wydawanej przez Instytut im. J. G. Herdera w Marburgu ukazała się publikacja niemieckiej autorki Heidi Hein pt. *Der Piłsudski – Kult und seine Bedeutung für den polnischen Staat 1926-1939*. Już sam tytuł publikacji jest interesujący i prowokujący do lektury. Postać historyczna Józefa Piłsudskiego nie jest przedmiotem ożywionych zainteresowań w Republice Federalnej Niemiec. Nie jest lepiej z badaniami nad dziejami Polski XX w. W Republice Federalnej Niemiec znajdujemy jedynie kilku historyków zajmujących się najnowszą historią Polski. Jednym z nich jest Wojciech Kotowski (Uniwersytet w Bonn), który zajmuje się dziejami mniejszości niemieckiej w Drugiej Rzeczypospolitej<sup>1</sup>. Stąd należy cieszyć się, że badania Heidi Hein nad historią Polski, a w szczególności nad postacią J. Piłsudskiego znalazły swoje miejsce w odrębnym monograficznym opracowaniu.

Autorka publikacji jest historykiem zajmującym się historią Europy Środkowo-Wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem historii Polski okresu międzywojennego. Historia Polski powiązana z osobą Józefa Piłsudskiego stanowi przedmiot fascynacji i szczególnego zainteresowania autorki. Jej książka to rozprawa doktorska, która została przedstawiona Wydziałowi Filozoficznemu na Uniwersytecie imienia H. Heinego w Dusseldorfie i tam w roku akademickim 1999/2000 obroniona.

Heidi Hein zbierając materiały i źródła do książki podczas pobytu w Polsce przeprowadziła szczegółową wkradkę archiwalną w archiwach w Warszawie (Archiwum Akt Nowych, Archiwum miasta Stołecznego Warszawy, Centralne Archiwum Wojskowe), Krakowie (Archiwum Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie, Archiwum Państwowe w Krakowie). Ponadto autorka przebywała w Nowym Jorku, gdzie zapoznała się z zasobami Instytutu Józefa Piłsudskiego. Niewątpliwie na jej drobiazgowość w przeprowadzonych badaniach, obok staranności itp. cech, wpłynęła bardzo dobra znajomość języka polskiego, który to język specjalnie poznała, aby zająć się swoim problemem badawczym.

Publikacja Heidi Hein jest poświęcona kultowi osoby Józefa Piłsudskiego. Składa się z sześciu rozdziałów. Pierwszy rozdział zawiera rozważania wstępne dotyczące kultu (jego komponentów, symboliki) osoby Piłsudskiego oraz omówienie stanu literatury i badań wokół kultu Marszałka. W rozdziale drugim autorka przedstawiła biografię J. Piłsudskiego kreśląc jego sylwetkę jako charyzmatycznego przywódcy. Treścią rozdziału trzeciego jest analiza „narodzin” kultu J. Piłsudskiego po jego śmierci. Autorka porusza i omawia ważne problemy związane ze społecznym i instytucjonalnym funkcjonowaniem pamięci, symbolu, kultu Marszałka. Dla przykładu charakterystyce poddała Naczelny Komitet Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego oraz drogę stopniowego włączenia pamięci, symbolu Józefa Piłsudskiego w obieg szkolny (nauka historii), muzealna (powstanie Muzeum J. Piłsudskiego w Belwedrze) i państwowy (obchody rocznicowe związane z osobą Marszałka). Rozdział czwarty został poświęcony środowisku osób dbających i zainteresowanych funkcjonowaniem kultu Piłsudskiego

<sup>1</sup> W. Kotowski, *Polens Politik gegenüber seiner deutschen Minderheit 1919-1939*, Wiesbaden 1998.

oraz jego recepcją w polskim społeczeństwie doby Drugiej Rzeczypospolitej. W ostatnim piątym rozdziale autorka przedstawiła kult J. Piłsudskiego z perspektywy historycznej. Publikację zamyka obszerny, bo 70-stronicowy wykaz źródeł, literatury oraz załączniki. Na szczególną uwagę zasługuje pierwszy załącznik, zawierający zestawienie ważniejszych wydarzeń politycznych, powiązanych z biografią Józefa Piłsudskiego. Drugi załącznik zawiera zestawienie krótkich biogramów polityków Drugiej Rzeczypospolitej, którzy stanowili wierną „gwardię” Marszałka za jego życia i po śmierci. Autorka zalicza do tego grona – i słusznie – A. Anusza, K. Bartla, J. Becka, G. Czechowicza, S. Czerwińskiego, R. Dmowskiego, J. Hallera, K. Iłłakowiczównę, W. Jastrzębowskiego, J. Jędrzejewicza, W. Jędrzejewicza, W. Jodko-Narkiewicz, J. Kadena-Bandrowskiego, W. Lipińskiego, B. Miedzińskiego, I. Mościckiego, A. Piłsudską, M. Piłsudską, W. Pobóg-Malinowski, S. Pomeraniańskiego, A. Prystora, E. Rydza-Śmigłego, W. Sławka, W. Sieroszewskiego, W. Sikorskiego, A. Skwarczyńskiego, F. Sławoja-Składkowskiego, K. Sosnkowskiego, J. Stachewicza, W. Stpiczyńskiego, K. Świtalskiego, L. Wasilewskiego, B. Wieniawę-Długoszowskiego, M. Wielopolską, W. Witosa, S. Wojciechowskiego, L. Żeligowskiego. Można by podać w wątpliwość, czy umieszczenie wśród wymienionych polityków W. Witosa jest słuszne, tym bardziej jak sama autorka podaje, że Witos od 1936 r. należał do Frontu Morges, skierowanego przeciwko politycznym „spadkobiercom” Józefa Piłsudskiego. Kolejne załączniki od 3 do 5 to różnego rodzaju odezwy upamiętniające Józefa Piłsudskiego oraz szczegółowy opis uroczystości żałobnych Marszałka. Publikację zaopatrzone w indeks rzeczowy i nazwisk.

Książka Heidi Hein jest merytoryczną, wolną od publicystycznych ujęć rozprawą i nic jej nie można zarzucić.

Od czasu do czasu na rynku niemieckim ukazują się publikacje dotyczące historii Polski. Są to godne uwagi wydawnictwa, jak chociażby książka Andrei Schmidt-Rosler, będąca bardzo dobrą syntezą dziejów Polski od średniowiecza do teraźniejszości<sup>2</sup>. Należy mieć nadzieję, że ukazanie się książki Heidi Hein w Republice Federalnej Niemiec to symptom ponownego zainteresowania niemieckich historyków i czytelników historią Polski. Byłoby pożądanym, aby autorka kontynuowała swoje badania nad dziejami Polski. Jej książka zasługuje na najwyższą ocenę. Byłoby dobrze, aby książka doczekała się polskiego przekładu.

Witold Stankowski

KATARZYNA JEDYNAKIEWICZ: *Intelektualista a polityka. Działalność emigracyjna Klausa Manna (1933-1949)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002, 264 ss.

Klaus Mann nie był tak wybitną postacią jak jego sławny ojciec, ale odcisnął znaczące piętno na literaturze niemieckiej w okresie międzywojennym i powojennym. W większym też stopniu i w sposób bardziej jednoznaczny zadeklarował się po stronie przeciwników narodowego socjalizmu. Jest to postać na tyle barwna i po części kontrowersyjna, że w pełni zasługuje na przybliżenie jej czytelnikowi polskiemu w formie monografii. Dobrze więc się stało, że Katarzyna Jedynekiewicz podjęła się kompleksowego opracowania twórczości literackiej Klausa Manna i zwłaszcza jego zaangażowania politycznego.

Praca została ułożona według kryterium chronologicznego, a działalność twórcza, literacka przeplata się z opisem zaangażowania politycznego. Język wykładu jest przejrzysty, narracja skupiona i wyważona, na wysokim poziomie merytorycznym. Tę książkę po prostu dobrze się czyta.

<sup>2</sup> A. Schmidt-Rösler, *Polen. Vom Mittelalter bis zur Gegenwart*, Südosteuropa-Gesellschaft, München/Regensburg 1996, 296 ss.